

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Praha – pól růstu ČR

Metodická podpora v projektu Školní čtenářský klub: inkluzivní prostředí pro rozvoj čtenářské a jazykové gramotnosti

Milé kolegyně a milí kolegové,

v sobotu jsem si chtěla přečíst něco vánočního. Ani nevím, co jsem tím sledovala. Každoročně v době Vánoc vnitřně zkamením a jsem hrdá na to, že nepodléhám předvánočnímu stresu. Ale ani radosti a těšení se. Už nejsme děti a dárky si kupujeme obvykle sami. Kouzlo Vánoc spatřujeme spíš v očích těch nejmladších, kteří se nemohou dočkat a každé ráno si vylupují tukovou čokoládu z adventního kalendáře. Nejde o sladký kousíček v tvaru sněhuláka, sáněk, hvězdičky, je to připomínka, že se šťastná chvíle každým dnem přibližuje.

*Jak je to dávno: bílé střechy,
pod prsty zlato na ořechy,
maminka sladké mandle krájí
a děti ani nedutají.*

*Tajemství patrně je tlačí,
stromek je svázán na pavlači.
Pak náhle jako o sklo mince
zazvoní zvonek. Tišší, tišší
je smutek vždycky při vzpomínce.*

Čas letí prudce! Třeskní číší.

Moc bych Vám přála, aby i Vánoce se staly pro Vás časem vděčnosti za všechno, co jste prožili jako děti i prožíváte dnes. Pokud můžeme věřit evangeliu, narodil se Ježíš v chlévě, v místě ubohosti. Přesto byl zahalen září vděčnosti, Marie, Josefa, pastýřů, dokonce cizích mudrců z východu. Bez ohledu na to, zda jsme křesťané či nejsme, pravděpodobně se shodneme, že Ježíšův vliv na další dějiny byl obrovský. Toho, který se narodil na slámě, protože pro něj jinde nebylo místo. Ať zažíváte období radosti, či smutku, přeji Vám srdce plné vděčnosti a naděje, že naše životy směřují k dobrému. *Čas prudce letí. Třeskní číší.* Nevynechejme jediný okamžik, kdy si můžete „připít na zdraví“ (i obrazně řečeno ☺).

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Praha – pól růstu ČR

Jako inspiraci pro Vaši práci Vám přinášíme několik tipů na práci s poezií. Nechybí zde ani sepsaná lekce Hanky Holubkové a Terezy Nakládalové, které jste některé zažily na čtenářském brunchi v Městské knihovně Hlavního města Prahy. Dále Vám představujeme aktivitu Čtenářský most, kterou s dětmi realizovaly naše metodičky Hanka Svobodová spolu s Ninou Rutovou, a na úplný závěr zkušenosti Báry Nezvalové s dílnou čtení. Je to příběh spíše neveselý, ale také plný naděje, protože ukazuje cestu.

Hezké Vánoce

Irena Poláková

V Adventu 2017

Poezie – cesta do duše i ke hvězdám

1. Poezie nese myšlenky, vzkazy, výzvy

Některé básně nesou důležité myšlenkové poselství. Někdy jsou moralistní, někdy filozofické, občas agitační. I děti základní školy mohou tyto myšlenky odkrývat a zjistit, co vlastně chtěl básník svou básní říct. Ideální formou práce jsou Literární kroužky (viz https://en.wikipedia.org/wiki/Literature_circle, v českém prostředí je metoda šířena především v rámci programu RWCT). V diskuzi nad básněmi pak v přítomnosti dětí s OMJ může dojít k odhalení různých úhlů pohledu z důvodu odlišných sociokulturních zkušeností. To může vést k úžasu i vyostřenému názorovému střetu (viz reflexe lekce), v bezpečném prostředí je to ale vždy obohacující. Výhodou práce ve skupině pak pro děti s OMJ je možnost okamžitého doptávání se na význam neznámých slov a slovních obrátů a bezprostřední zpětná vazba od dětí k jejich interpretaci básně.

Lekce – Viktor Dyk: Chlapec, který si hraje

Tereza Nakládalová

Cíl lekce: Pochopit poselství básně Chlapec, který si hraje

(dílčí cíle – shrnout obsah básně, odhalit její hlavní myšlenku a autorský záměr)

Cíl řeči dětí: Velice by mne zajímalo, co si myslíte o této básni, proč ji autor napsal, pro koho a co vlastně chce čtenáři sdělit.

Aktivity před četbou:

Položme dětem otázky – Hrajete si? Na co nejraději? A s kým?

Uvažujme společně (metodou brainstormingu) – Co je to vlastně hra?

Pouhé pojmenování tématu by zřejmě vedlo děti k vyslovení přehršle konkrétních her.

Odpovědi je dobré zaznamenat.

Aktivity při četbě:

Děti pracují formou Literární kroužky, jsou rozděleny do skupin po 3, kde má každý svou roli. Pokud děti touto formou ještě nepracovaly, mohou si role pojmenovat samy. Každá skupina má nakopírovaný text básně bez názvu. (My jsme využili k pořízení kopie knížku Nebe, peklo, ráj z nakladatelství Albatros).

1. role – dítě má najít citát, který nejvíce vystihuje celou báseň – děti si nazvaly roli
HLEDAČ CITÁTU
2. role – dítě má za úkol jednou větou napsat, o čem text vypráví (modelovali jsme pohádkou o Červené karkulce – Je to o holčičce, kterou sežere vlk, ale nakonec je zachráněna.) – děti roli nazvaly VYKLADAČ
3. role – úkolem je říct/napsat proč a pro koho asi autor báseň napsal – zde děti dlouho nemohly najít pojmenování, využily přirovnání vedoucí, že je to jakýsi
EXPERT NA AUTORA

Úkolem každé skupiny je přečíst si společně báseň, rozdělit si role, vypracovat své úkoly – ideálně písemně – své myšlenky sdílet. Neříkali jsme dětem, aby vedly diskuzi (vesměš žáci 3. třídy), požádali jsme je, aby se vyjádřily k tomu, co říkají ostatní, a zkusily se domluvit na konečném výstupu každého úkolu, aby byl přijatelný pro všechny ve skupině.

Po diskuzích skupin se báseň zarecituje – využijeme dobrovolníka, více dětí, můžeme recitovat jako chór, popřípadě ji dětem předneseme sami.

Aktivity po četbě:

Skupiny sdílí s ostatními své závěry, mohou se vzájemně doptávat. Posledním úkolem je dát básni název.

Vedoucí přečte skutečný název básně a může se ještě zeptat na názor dětí, jak je asi báseň stará, zda je z dnešní doby, nebo ne.

Podle času a situace je dobré vrátit se též k úvodnímu brainstormingu.

Reflexe proběhlé lekce:

Zmiňuji reflexi, protože během práce s básní došlo k názorovému střetu mezi českými chlapci a jedním chlapcem z Ukrajiny. Rodina odešla z vlasti kvůli válečnému konfliktu. M. hovoří česky špatně, ale čtenému textu dobře rozumí. Velmi často uvolňuje vnitřní napětí hrou na střelbu z imaginárního kulometu, poselství básně ale vzal velmi vážně. Pro ostatní členy skupiny bylo zatěžko mluvit o tématu zbraní bez nadsázky, vedoucí nabídla M. přesun do jiné skupiny, což velmi přivítal, otevřeně zde řekl své názory, ač skupinu tvořila samá děvčata. Ve sdílení výstupů skupin vysvětlil všem, proč odešel a celý klub (včetně jeho původních kolegů) mu vyslovil pochopení.

Další zajímavostí můžeme nazvat stoprocentní shodu dětí nad autorským záměrem: básník napsal tuto báseň proto, aby si dospělí pořádně schovávali své zbraně a děti se k nim nedostaly. Nikdo nepřipustil domněnku, že básník oslovuje děti, aby si samy dávaly pozor.

Nejtěžším úkolem se ukázalo shrnování – role „Vykladače“.

Názvy básně od dětí – Pif paf; Nerozum; Hrát si na divokej západ; Děti s puškou; Nebezpečná láska.

Děti si myslely, že báseň je z doby, kdy byli jejich rodiče dětmi. (Pro srovnání: dospělí na akci CKP, kde pracovali se stejnou básní, předpokládali, že báseň je ze současnosti a vyjadřuje se také k tématu bojových her.)

Viktor Dyk

Chlapec, který si hraje

Pif, paf...My budeme si hrát,
Že hoch jsem tvůj a děvčátko ty žes mé.
Kdo rád má, vidíš, pušku v ruku vezme.
Budem si hrát, že mám tě rád.

A trochu křič: to bývá velkých mrav.
A trochu plač, když milý tvůj se katí.
Říkám ti: budem na velké si hráti.
Že mám tě rád, tož namířím: pif, paf!

Pif, paf...A nemusíš se bát.
Jen u velkých to zakrvácí šaty.
Nabito není. Křič však: Bože svatý!
Budem si hrát, že mám tě rád.

Pif, paf. Jak? Rána? Puška vystřelila?
Co je ti? Promluv. Celičkový se chvěji.
Já nerad. Jak to? Vždyť to hra jen byla?
Já myslil, že jen velcí zabíjejí.

2. Poezie jako hra se slovy

Číst báseň má být především umělecký zážitek. Naladit se na takový způsob vnímání a prožívání může dětem pomoci tato kreativní aktivita, která si, kromě hravé stránky, klade za cíl právě umocnění čtenářské odezvy.

Hra se slovy

Tereza Nakládalová, Irena Poláková

Cíl lekce: Sledovat svou čtenářskou odezvu při čtení básně. Nalézt báseň ve vybraných slovech a porovnat její vyznění s původní básní.

Cíl řeči dětí: (Dětem bude dobré dávkovat zacílení lekce po aktivitách, abychom mohli pracovat i s momentem překvapení)

Zkusíme si dnes co nejvíce užít jednu báseň, nejprve čtením.

Před četbou rozdáme dětem papíry s vybranou básní natištěnou na levé straně. Požádáme děti, aby si báseň samostatně přečetly a vše, co je v básni zaujme – slovo, slovní spojení, verš – si v textu podtrhly. Dohodněme se, že každý si něco podtrhne alespoň 5krát. Požádáme děti, aby se k básni vrátily a zamyslely se, proč si kterou část podtrhly, a na pravou část papíru napsaly alespoň k některým vybraným částem básně svůj komentář. Nechme děti si ve dvojici sdělit, kdo si co a proč podtrhl. Někdo může svůj výběr sdělit všem. Po této fázi je dobré báseň zarecitovat.

Můžeme vyzvat děti k hodnocení básně – líbí se jim, ano – ne a proč? O čem asi je? Jaká je? Jak se při čtení/poslechu cítíme? Jaká je v básni nálada? Apod. Tuto část ale můžeme vynechat, záleží na zaujetí a schopnostech dětí.

Rozdáme každému dítěti 5 kartiček. Nyní najdeme v básni to, co nás zaujalo nejvíce – nejhezčí slova, zajímavá spojení, podivnosti, vyjádření, kterým nerozumíme, náznak situace, cokoli dalšího – vybereme z podtržených částí básně 5 úryvků a napíšeme je vždy po jednom na kartičky. Vznikne výběr z výběru – esence toho nejzajímavějšího z básně.

Můžeme pracovat v celé skupině, ale pro sdílení je schůdnější rozdělit děti do trojic, popř. čtveřic. Každá skupinka může mít kartičky jiné barvy. Děti z každé skupiny dají své kartičky dohromady, zamíchají je a vylosují si každý opět 5 kartiček.

Budeme tvořit báseň. Máme nejzajímavější slova a věty, které jsme vybrali z těch zajímavých, není třeba hledat další, jen je poskládat tak, aby vznikla báseň. Necháme děti skládat si kartičky tak dlouho, dokud nebudou s prací spokojeny. Často se stává, že ve sbírce mají některé části textu vícekrát. Můžeme v tu chvíli připomenout dětem nějakou báseň s refrénem a s opakováním (anafora, epifora, epizeuxis, epanastrofa). V případě nepřekonatelných obtíží některého dítěte můžeme dovolit upravit si některou kartičku přidáním slova, změnou pádu apod., popřípadě můžeme – pokud dítě souhlasí – nabídnout jeho kartičky jinému „básníkovi“.

Děti si zarecitují ve skupince své básně. Skupina může nominovat některého svého tvůrce pro recitaci přede všemi, dle času a nálady mohou samozřejmě recitovat všichni. Pokud jsme se před touto aktivitou zamýšleli hlouběji nad samotnou básní, můžeme se nyní vrátit k dětským názorům zpět a zeptat se dětí, nakolik se jejich báseň náladou, obsahem atd. podobá té původní. Líbí se jim/nelíbí se jim také tak, jako ta originální? Co z básně původní je nejsilněji zachováno?

Pokud jsme rozbor a hodnocení básně vynechali, bude dobré alespoň položit shrnující otázku, zda básně dětí jsou v něčem původní básni podobné.

Originální báseň a básně dětí je dobré vystavit.

Poznámka:

K obdobné práci s poezií je dobré vybrat báseň, která není příliš krátká a obsahuje co nejméně opakujících se slov. Vhodné jsou lyrické básně, kde děti při své tvorbě snáze zachytí a pojmenují náladu básně původní. Zde je ukázka tvůrčí práce jedné skupinky nad básní Jakuba Demla.

Jakub Deml

Zjevení

I

Hvězda se odloupla, nevím jak
sletěla z nebe do oblak
a zkřehlá mrazem
padla na zem.

Kletba přestala odvěká,
ihned se změnila v člověka
a zavřenými dveřmi vešla,
jinam nešla.

Pod jedinou střechu
jako pro útěchu
vlaštovka se vrátí,
roky se tratí.

II

Vzdychla si řeka, hnuly se ledy,
snad naposledy
někdo se za mne pomodlil.
Kdo to byl?

Báseň I

Zkřehlá mrazem
vlaštovka se vrátí
pod jedinou střechu
jinam nešla
někdo se za mne pomodlil.

Báseň II

Kletba

vzdychla si řeka

ihned se změnila v člověka

změnila v člověka

jako pro útěchu.

Báseň III

Hvězda se odloupla

Kdo to byl?

Vzdychla si řeka

Kdo to byl?

Vlaštovka.

Závěr:

Práce s poezií je velmi vhodná pro rozvoj jazykových dovedností žáků s OMJ. Důvodem je především kratší (i když často náročnější) text, nad kterým se mohou hlouběji zamýšlet, hledat a učit se význam a konotace různých slov a slovních spojení, chápat obrazná vyjádření. Často mají i české děti potíže s pochopením smyslu básně, efekt znalosti jazyka zde není jediným kritériem úspěchu, proto je velmi vhodné pracovat ve smíšených skupinách, kde se schopnosti dětí vzájemně doplňují.

Čtenářské lekce s poezií pak mají jedno velké pozitivum, jedná se o aktivitu s ucelenými a často krátkými texty, na kterou se – při troše práci na tvůrčím klimatu – dá dobře navázat vlastním tvůrčím psaním.

3. Další možné aktivity pro práci s poezií

Slovníček metafor

Tato aktivita je vhodná pro jedno klubové setkání při práci s nějakou zajímavou básní i pro školní výuku, zvláště na přelomu I. a II. stupně a na II. stupni.

Přeložte jednoduchým způsobem dva papíry, ne přesně na půl, ale tak, aby Vám zůstaly na stranách improvizovaného sešitku postranní záložky.

Nadepište vzniklý sešitek „Slovníček metafor“ – při četbě básní žáci vypisují na jednu stranu vybranou metaforu, na druhou napíší to, jak jí rozumějí. Na záložky pak napíší to, co je z metafory nejvíc zaujalo, např. křídla z ranních červánků.

Próza převedena do básně – epická poezie

Vyzvěte děti, aby stručně převyprávěly, o čem je jejich kniha. Následně je vyzvěte, aby přepsaly obsah básně – můžete vysvětlit pojem epická báseň. Tj. báseň, která má děj. Zeptejte se pak žáků, jakou atmosféru má jejich příběh, vyzvěte je, aby zkusily doplnit verše, které atmosféru reflektují.

Napište své haiku – haiku je jednoduchá forma japonské poezie. Báseň má tři řádky, z nichž první má 5 slabik, druhá 7, třetí opět 5. Před samotnou tvorbou přečtěte dětem několik haiku pro inspiraci.

Nalezená báseň¹

O co jde?

Žáci, kteří se ve škole začínají učit o poezii, často netuší, z jakých nečekaných zdrojů se báseň může zrodit. Tento pracovní list jim ukáže, jak z obyčejného textu vytvořit mistrovskou báseň!

Vyzvěte žáky, aby v knihách, časopisech a novinách, které jste jim dali k dispozici, vyhledali zajímavý text.

Poté se pustí do psaní vlastní básně, a to podle pokynů níže.

Je možné, a pro začátek spíš vhodné, pracovat s jedním společným textem.

Vyzvěte děti, aby vám dokončenou báseň přečetly nahlas, a poskytněte jim zpětnou vazbu opírající se o pokyny na pracovním listu.

- Pečlivě si přečtete prozaický text a najdete v něm pasáž, se kterou budete dále pracovat. Zvýrazněte nebo podtrhněte slova nebo slovní spojení, která jsou pro vás obzvláště zajímavá a silná. Vyhněte se básním, písňovým textům a reklamním sloganům, které znějí poeticky.
- Přepište slova v pořadí, v jakém byla v původním textu. Pište ob řádek.
- Přečtete si znovu slova. Vyškrtněte všechna, která se vám nelíbí, jsou zbytečná, divně znějí. Zmenšete počet slov zhruba **na polovinu** (pokud jste si vypsali 50 slov, zůstane jich jen 25). Změňte interpunkci, pokud je to potřeba.
- **Nepřidávejte vlastní slova.** Nalezená báseň je nalezená celá. Pokud už máte téměř hotovou poslední verzi básně a opravdu nutně potřebujete přidat slovo, aby vše znělo plynule a dávalo smysl, můžete přidat **maximálně 2 vlastní slova**. Můžete udělat drobné úpravy, např. změnit slovesný způsob, čas, číslo, velikost prvního písmene, interpunkci.
- Přečtete si ještě jednou svou zkrácenou verzi. Našli byste pro text lepší název než „Nalezená báseň“? Přepište text tak, aby vypadal jako báseň. Klíčová slova možná

¹ Pozn. překl.: Termín „Found Poetry“ označuje v anglicky psané literatuře poezii vytvořenou z úryvků – slov, vět i celých pasáží – které autor vybírá z již existujících literárních i neliterárních textů. Princip „Found Poetry“ tedy nejvíce připomíná dadaismus. Termín „Found Poetry“, doslova tedy „Nalezená poezie“, vychází z výroku Johna Hollandera „Báseň může najít každý.“ Je ovšem otázkou, zda název tohoto literárního směru, který nemá v českém prostředí zástupce, vůbec překládat, nebo raději zůstat u anglického označení Found Poetry, Found Poem /faund pouitri, faund pouim/.

umístíte na začátek nebo na konec veršů. Někdy budete chtít vzbudit zájem a rozdělíte slova, která patří k sobě (např. *bílé mraky*) tak, že na konec jednoho verše napíšete první slovo (*bílé*) a na začátek dalšího verše druhé (*mraky*).

Rozdělte slova do veršů tak, abyste zdůraznili klíčové pojmy, aby dobře vyzněly konce veršů a abyste upoutali zájem čtenáře.

- Nejlepší rada zní: Přečtete si báseň nahlas, když ji upravujete! Naaranžujte slova tak, aby vám to co nejvíc vyhovovalo, můžete... některá slova nechat **osamocená, Nebojespojtdohromady**. Můžete také **Klíčová slova umístit na samostatný řádek**.
- Celá báseň může být vepsána do nějakého tvaru. Některá slova mohou být napsaná VELKÝMI písmeny, mohou být podtržená, napsaná **tučně**, *různými typy písma*.

Vaším úkolem je vylepšit text, který jste si našli tak, aby byl zajímavější, vypadal dobře a dobře se četl.

- Na konci básně v závorce uveďte, z jakého textu jste čerpali, např. „*Převzato z Huckleberryho Finna od Marka Twaina, z 2. kapitoly*“.

Další nápady

Vyzvěte žáky, aby se na základě jednoho textu pokusili napsat dvě různé „nalezené“ básně s naprosto odlišným citovým laděním či významem².

² Zdroj k textu Nalezená básně: Kateřina Šafránková: Nalezená básně. Kritické listy, 42, 2011, s. 35-38. Jak napsat „nalezenou“ básně. Postup s názvem „nalezená básně“, byl představen S. Dunningem a W. Staffordem v knize Getting the Knack: 20 Poetry Writing Exercises.

Báseň z novinových titulků

Pomůcky:

Časopisy a/nebo noviny, nůžky, lepidlo, obálka a list papíru

Úkol:

Vytvoř báseň z novinových titulků. Použij přitom slova, která vystřihneš z novin a časopisů.

Pokyny:

1. Báseň musí obsahovat alespoň 25 slov.
2. Používej celé věty, které dávají smysl.
3. Dbej na správnou interpunkci.
4. V básni použij alespoň tři příklady aliterace.
5. Neodbíhej od ústředního tématu.
6. Vybírej přiměřené prostředky.

Užitečné tipy:

1. Zkus vystřihnout několik slov, která začínají stejným písmenem. To ti pomůže, až budeš do básně vkládat vlastní příklady aliterace.
2. Každé vystřižené slovo vlož do obálky. Totéž slovo pak znovu napiš na obálku, abys měl přehled o všech slovech, která máš k dispozici.
3. Vystřiхни víc než 25 slov pro případ, že by se některá nehodila.
4. Žádné slovo nelep na papír dřív, než je všechna rozložíš do veršů a budeš spokojen s konečným zněním.
5. Zkontroluj svůj podpis na zadní straně listu. Na své básni budeš moci pracovat v průběhu dvou vyučovacích hodin, ale práci si můžeš vzít i domů.

Čtenářská lekce na téma poezie.

Společné čtení básní. Co je to verš a rým?

Shel SILVERSTEIN: Jen jestli si nevymejšlíš

Hanka Holubkovová

Cílem je navnadit děti na knihy poezie, podílet se na společném čtení včetně např. rytmizace textu, vyzkoušet společné čtení nahlas, předvést dětem, jak fungují rýmy a rytmus v básni.

Individuální péče pro děti s OMJ: důraz na zvláštní slova - básnické výrazy, na rytmus básní, vysvětlit, jak funguje rým (Osm balónků), společné dokončování veršů (Pojd' bruslit!), opakování stejných zakončení veršů (Rocková kapela)...

Zvláštní příprava/pomůcky:

kniha SILVERSTEIN, Shel, **Jen jestli si nevymejšlíš**. Přeložil Lukáš NOVÁK, Stanislav RUBÁŠ, Zuzana ŠŤASTNÁ. V Praze: Albatros, 2014. ISBN 978-80-00-03672-4.³

Některé básně jsou určené spíše pro starší děti, je v nich hodně „cizích“ slov (Ace) a také nadsázka a ironie, kterou menší děti asi ještě nepochopí ani s vysvětlením (Monika, co chtěla poníka). Ilustrace dobře doplňují text, občas přitáhnou pozornost čtenáře k básni, která by ho možná jinak nezaujala.

³ Kniha vyšla u nás teprve nedávno. V USA byla vydána v roce 1981 pod názvem *A Light in the Attic*. Byla přeložena do 30 jazyků. Některé knihovny ji však odmítaly s odůvodněním, že u dětí podporuje nepořádnost a neposlušnost... (-: Podle mého názoru je kniha výborně přeložena do češtiny. Ilustrace jsou původní, vytvořil je sám autor. Styl připomíná např. básně Christiana Morgensterna (které se dají s dětmi číst pochopitelně i dnes, i když jsou asi sto let staré).

Vybrané básně pro práci s dětmi

(vyzkoušeno ve čtenářské lekci v ZŠ Curie 14. června 2017)

Cíl lekce: Najít si vztah k básním, užít si společné čtení a postupně tak budovat lásku k poezii.

Na úvod

Z kufříku (je v něm nápověda, čím se budeme tentokrát zabývat, a otevíráme jej vždy na začátku) se vyndají papírky se slovy, která se zjevně rýmují. Vždy dva papírky patří k sobě, např. pes/les, svítí/kvítí, známá/máma. Na jedné dvojici vysvětlíme, co je rým, pak děti každé s jedním papírkem hledají dvojice k sobě. Sdílení, až se všichni najdou; znovu přečteme a vysvětlíme rýmy, pak první báseň:

s. 58 Osm balónků

Nejprve rozhodíme do kroužku slova z básně k vysvětlení (dal si dvacet, štika, splasknout); pak rozdáme/necháme vylosovat osm papírků s čísly (já měla přímo obrázky balónků), u každého je poslední slovo verše (slunce, šunce, kaktusu, pusu, štica, dálnice, zhasnu, splasknul), děti čtou podle čísel, případně vysvětlíme, co slovo znamená. „Každý máte jedno číslo. Až zazní to vaše číslo, řeknete na konci verše svoje slovo“: „První se rozletěl dotknout se slunce - PRÁSK“ (na prásk všichni tlesknou, pochopitelně i já).

Druhý šel přičichnout k pečené... šunce - PRÁSK ...atd.

Z kufříku jsme vytáhli rýmy - očíslované balónky k básni. Děti se na ně rovnou na koberci vrhly a poznaly, že jde o rýmy a přiřadily je k sobě. To bylo snadnější, než jsem čekala. Báseň je bavila, chtěly ji přečíst znovu.

Další básně jsme losovali, takže pořadí je náhodné. Losovali jsme vždy přímo papírky se slovy z další básně, sepnuté kancelářskou sponkou.

s. 88 Hroch, který chtěl létat

Nejprve jsme si vysvětlovali, co jsou citoslovce: papírky s citoslovci si děti jednotlivě vylosovaly a pak hádaly, co to je a co mají ta slova společného. Jsou to: zvuky prásk, crrr, vžum + pocity ach, jeжда, au, fuj.

„Citoslovce se dají i vymýšlet...zkus to!“ Pak se prostě čte a užíváme si citoslovce. Já jsem k tomu měla vyrobenou papírovou plošnou loutku hrocha, zavěšenou na provázku (nebo drátku) na špejli, „loutka“, co buď letí, nebo spadne atd.

I tohle děti bavilo, i když je otázka, jak moc si užily vymyšlené citoslovce, ale rozhodně věděly, co citoslovce jsou. Líbily se jim různé konce. Básničku opakovat nechtěly, jednak proto, že byly zvědavé na další (což je plus pro jejich vztah k poezii!), jednak proto, že u těchto básně se nemohly moc zapojit.

s. 24 Rocková kapela

Vysvětlit: co je rocková kapela, cena Zlatý anděl, autogram, harampádí: opět papírky s neznámými slovy, děti si je rozeberou, vysvětlujeme, doptáváme se, v básni pak vnímáme, jak slova fungují.

„Víte, co je rocková kapela? Jakou muziku hrají? Jak vypadají?“ Navnadit děti na „vodvaz“, který k tomu patří.

„Víte, jak se rapuje? Mluví se do rytmu, většinou hodně slov a hodně rychle, je to výpověď našťvaného zpěváka, pod tím jsou většinou jen bubny, někdy to zpěvák ani nepotřebuje. A protože je našťvaný a zpívá o tom, co se mu nelíbí, používá často i sprostá slova, uráží apod. S rockovou kapelou to může mít něco společného - co myslíte? (provokování, „vodvaz“, radost z muziky a rytmu...)

Tak si to zkusíme s touhle básní. Má refrén: „kdybysme byli rocková kapela...“, který se opakuje vždycky na konci strofy (jako sloka v písni). K tomu se můžete přidat. A aby to šlo v rytmu, budu celou báseň číst v rytmu jako rapper:

- kdybysme / byli /rocková /kapela (na čtyři doby)
- rozjeli / bysme to / hlučně a / zvesela ... atd.

(pozn. pro lektora: takhle číst je těžké, když nejste hudebníci a neumíte rychle číst, ale dá se to zvládnout)

„Můžete k tomu tleskat, bouchat do rytmu na něco, klidně tancovat nebo házet hlavou a vlasy... jako rockeři.“

Báseň Rocková kapela se velmi líbila. Předvedla jsem dětem rapování a pak jsme podobně, na rockový rytmus, četli báseň a děti se vždycky přidaly na „Kdybysme byli rocková kapela“. Většinou i bušily nebo tleskaly do rytmu.

s. 23 Co já potkal strašidel

Na tři papírky se napíšou otázky: 1. Co dělá duch: 2. ...čert? 3. ...upír?

Děti si je rozeberou, popisují, co kdo dělá, pak otázka Co mají společného? (Jsou to strašidla.) Kdo uhodne, dostane papírek 4 „strašidla“. Při čtení se vždy těsně před vyslovením slova „duch“ „čert“ atd. ukáže prsty číslo, dítě řekne své slovo.

Poslední báseň o strašidlech taky zafungovala, četli jsme ji 2x.

Další zde uvedené básně jsme zatím s dětmi nevyzkoušeli.

s. 55 Ksichtík na palci: (vhodné pro děti s OMJ, aby porozuměly všem použitým slovům, uměly si je spojit s konkrétní představou)

- na papírcích jsou slovní spojení, popisující vždy jinou část obličeje: špičaté uši, oči jako špendlíky, ježaté vlásy, pusa nakřivo, zoubky, poťouchlý výraz.

- každé dítě si vylosuje jedno slovní spojení

- postupně každý vysvětlí, ukáže, co jeho slovní spojení znamená

- na velkém papíře uprostřed vzniká postupně jeden nakreslený obličej – každý po vysvětlení nakreslí do společného obrázku to, co měl na svém papírku (např. ježaté vlásy, špičaté uši ... atd.)

Děti kreslení baví, lektor zároveň vidí, zda všechny děti textu rozumějí. Po nakreslení si můžeme v případě jazykových potíží na obrázku slova znovu zopakovat – ukazujeme mlčky na obrázek, děti sborově odpovídají...

s. 56 Automat na domácí úkoly

Nejprve vysvětlit slova, na papírcích jako vždy: automat, búr/a, aparatura, čudlík, vyplivne; plus papírek s otázkou “ Jaká je nejvyšší hora Čech?” s dětmi si odpovíme; pak si přečteme báseň.

Následuje pracovní list: ofocená ilustrace se strojem - vymysli si otázku pro stroj (jako bys dostal domácí úkol) a k tomu špatnou odpověď, co vypadne ze stroje (musíš ale znát i tu správnou... což doporučuji lektorům zkontrolovat před další aktivitou).

Otázku pak může dítě zadat jinému spolužákovi, ten ji zadá do stroje, vypadne špatná odpověď, spolužák zkouší odpovědět správně, dítě ho koriguje; ilustrace se strojem se nabízí jako omalovánka.

s. 71 Pojď bruslit

Slovo pojď - vysvětlit, co to je, souvisí s jít (důležité pro děti s OMJ, ale nejen pro ně).

Všichni dostanou obrázek bruslí na led, jedno dítě ale kolečkové brusle. Když se čte báseň, vždy po slově „Řekli“ řeknou děti „pojď bruslit!“

V posledním verši po „a já měl“ zvednou obrázek bruslí, kdo má kolečkové, vypadne ze hry.

Motivace: *„Přinesla jsem další knížky s básničkami, dávám je na koberec, pak se na ně můžete podívat.“*

Po přestávce dvě děti (Bela, Sofi) říkaly z paměti básničku, co znaly. Což považuji za důkaz, že je básničky bavily.

Doporučování knížek přes oceán aneb čtenářský most

Hana Svobodová, metodička čtenářských klubů

S kolegyní metodičkou a lektorkou čtenářských klubů Ninou Rutovou jsme se rozhodly vyzkoušet vrstevnické doporučování knih přes oceán. Náš projekt jsme nazvaly Čtenářský most Praha – Chicago.

Cílů jsme měly několik:

- nabídnout dětem zajímavou dílnu čtení, zaměřenou na výběr knihy k četbě, umožnit čtenářský zážitek s novou knížkou
- ukázat dětem prostředí knižního veletrhu, možnost setkání s nakladateli, spisovateli, s lidmi, kteří sdílejí nadšení pro knihy
- přenést čtenářské nadšení do rodin (vypůjčení knížek domů a přečtení v daném termínu)
- předat čtenářské zážitky dětem za oceán, nabídnout jim četbu nových českých knih
- navázat čtenářskou komunikaci mezi dětmi „přes oceán“ – doporučení k přečteným knihám dětí z české školy a zpětná vazba – dopisy po přečtení zaslaných knih od dětí z Chicaga
- poznání, že knihy nás mohou spojovat i na velké vzdálenosti

Vše začalo dílnou čtení v pražských Holešovicích na veletrhu Svět knihy 2017. Pro děti z mojí druhé třídy je veletrh prostorem, kde by se asi bez pomoci dospělých v záplavě knih ztrácely a možná by si domů z rušného prostředí žádný čtenářský zážitek neodnesly.

Proto Nina Rutová připravila dětem klidný koutek, řadu knih předvybrala a vypůjčila od vydavatelů. Děti pak měly výběr knih ulehčený. Na otázku Niny - podle čeho si vybírají knížku ke čtení - odpovídaly celkem zkušeně: podle ilustrací, názvu, velikosti písmen, někteří se rovnou začtou a zkusí, jestli je bude knížka bavit.

Děti si vybraly z nabídnuté „hromady“ knih každý tu „svou“. Začetly se do ní hned na veletrhu. Doma a ve škole pak měly 10 dní na dočtení knížky. Akce se setkala s velkou podporou rodičů, takže ve stanovený den měly děti všechny knihy dočtené. Těšily se na další setkání s Ninou, tentokrát již ve škole.

Dopisy ke knížkám děti napsaly na barevné papíry, vložily v obálce do přečtené knihy. Nina slíbila, že knihy ve velkém kufru dopraví do českých škol „Bez hranic“ v Chicagu.

Pak už jsme se mohli těšit na odezvu. Koncem školního roku Nina přivezla dopisy i fotografie z Chicaga. Vrstevnické doporučování knih zafungovalo, děti v Chicagu přišly číst do školy i přesto, že byla sobota a měly prázdniny. Z reakcí a dopisů dětí bylo vidět, že pro mnohé je docela namáhavé vyjadřovat se a číst v českém jazyce, protože se v cizině již narodily, či tam žijí mnoho let. O to cennější jsou jejich čtenářské odezvy a dopisy dětem do české školy.

Možná by stálo za to, využít naši zkušenost i pro čtenářské kluby. **Co říkáte na meziklubový čtenářský most?** Doporučení ke knížkám od dětí z jiného klubu a zpětná vazba jiných čtenářů může být i motivací k dočítání knížek, sdílení nových čtenářských zážitků a názorů, inspirací...

Dílna čtení.... královská cesta k srdci čtenáře

Zkušenosti s dílnou čtení

Barbora Nezvalová

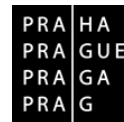
Na druhém stupni praktikuji dílnu čtení a přesto, že je to s hodinovou dotací výuky ČJ časově náročné, má to dle mého názoru smysl a mám vždy radost, když vidím výsledky. Jelikož je na naší škole považován za druhý stupeň již pátý ročník, mám v úvazku český jazyk i v 5. třídě. Většinou tedy začínám s dílnou čtení hned v 5. třídě, kdy jsou žáci ještě ke čtení přístupnější a nadchnou se snadněji, než tomu bývá u starších dětí.

V loňském školním roce, kdy jsem dostala opět novou třídu pátáků, jsem začala pomalu praktikovat dílnu čtení. Někdy ve třídě, jindy ve školní knihovně, občas jsme samozřejmě vynechali, mnohdy výuku na druhém stupni naruší různé celoškolní či třídní akce, preventivní programy atd. Přesto jsem ale viděla postupný pokrok a více než polovina dětí po Vánocích již sama chodila každou středu s knihou v ruce a těšily se do knihovny. I tak samozřejmě ve třídě zůstávalo několik slabších dětí, které se nemohly nebo nechtěly do nějaké knihy začít a knihy stále vracely.

Jedním z těchto dětí byla mimo jiné i holčička jménem Míša, která má spoustu specifických poruch učení a vedle toho pochází z velmi slabého sociálního zázemí. Tato holčička je členem mnou vedeného čtenářského klubu, takže jsem měla možnost ji sledovat denně v hodinách českého jazyka, každou středu při dílně čtení a každý čtvrtek v klubu.

Přibližně po pololetí se i ona konečně trefila do knihy, která ji nadchla (Kočíci válečníci) a začetla se do ní. A jelikož i ostatní děti už měly rozečteny nějaké knížky a chodili jsme pravidelně každou středu do naší školní knihovničky číst, měli jsme společnou domluvu, že to, co děti čtou v rámci dílny čtení, si mohou kdykoliv půjčit a číst i doma. Především však mohou z těchto přečtených knih napsat čtenářský deník, za který pak ode mě dostávaly dobré známky, jelikož jsem sama dobře věděla a viděla, že knihy skutečně přečetly.

U Míši jsem i díky jejímu zapojení do čtenářského klubu věděla, jak špatně čte. Každou hodinu přečetla jen velmi málo stránek a vždy jsem sledovala, jak pomalu posouvá prstíkem po jednotlivých řádcích a stěží přečte každou stránku. Kočíci válečníky proto četla téměř do konce školního roku, ale zvládla to a tak i Míša dostala na konci školního

roku svou první jedničku ze čtenářského deníku. Měla obrovskou radost a ptala se, jestli máme ve školní knihovně další díl a že se hrozně těší na září, až budeme pokračovat. Byla bych jí ho snad i sama koupila. ☺ Krásný pocit na konci školního roku, kdy jsem viděla, že dílna čtení funguje a má smysl. Třída byla opravdu krásně „rozečtená“, děti chodily po chodbách s knihou v ruce a nosily mi ukazovat, co nového čtou.

Bohužel došlo před prázdninami ke změnám v úvazcích některých kolegyně, stejně tak mně se změnil počet hodin druhého předmětu a navíc došlo ke změně vyučujících u této třídy, kterou jsem původně měla vést dále na druhý stupeň. Třídu doslala od letošního školního roku kolegyně, se kterou jsem se snažila domluvit a přesvědčit ji, aby s dětmi i nadále četla a chodila do knihovny, neboť jsou krásně rozečtené a nesmí to v nich teď „zabít“. Bohužel jsme se v tomto neshodly a vyučující odmítá do knihovny chodit s tím, že na aktivity tohoto typu nemá čas, že je potřeba především probírat příslušnou látku, děti mají číst doma a navíc si rozhodně nemají vybírat, jakou knihu chtějí zpracovat do čtenářského deníku.

Tato třída tak dostala seznam povinné četby, povinné čtenářské deníky, a to v rozsahu 6 knih za školní rok. Což ano, pro 6. ročník to není příliš, ale hned jsem věděla, že v této slabé třídě to nemůže skoro polovina třídy v žádném případě zvládnout. Nemluvě o tom, že mi bylo hned jasné, že nebudou číst povinnou četbu, respektive že nebudou číst vůbec, pokud si nemohou vybrat, co chtějí číst, a že půlka z nich stejně nebude číst zadané knihy, protože jim s tím doma rodiče nepomohou a sami nebudou mít vůli, protože doma knihy nemají a nikdo je s nimi do městské knihovny půjčit nepůjde. Při vzpomínce na Míši tempo a horkotěžko přečtenou jednu knihu za půl roku, přičemž šlo o knihu, kterou hltala a ptala se na další díly, mi bylo jasné, že tyhle děti, včetně Míši, schytají 6 pěttek a číst už prostě nebudou. Minimálně tedy na druhém stupni ne, také už ale možná vůbec nikdy....

Dnes je vše bohužel tak, jak jsem tušila. Děti z této třídy nečtou, protože nechtějí číst knihy, které je nebaví, a nechají si dát raději pětku. Míša chodí dál na klub a má to na klubu moc ráda. I když je tam už jako šesták. Bez ohledu na povinnou četbu si od září dál „louská“ stránku po stránce z druhého dílu Kočičích válečníků. Tento měsíc ke mně chodila po odpoledních do kabinetu poslouchat četbu ve formě audioknihy a společně jsme čtenářský deník napsaly, tak snad dostaneme dobrou známku. ☺

